

אלפרד

מכון שיתופי לאמנות ולתרבות

חזון וכישלון

ליאור שור וטליה רז

המוציא את הדמיון מן הכוח אל הפועל. המושג **כישלון**, לעומת זאת, מניע אותנו בדרך כלל לאי-פעולה, ולכן קשה להשתמש בו לבניית דרך פעולה או, כפי שעשינו, בנקודת מוצא לשנה של תערוכות. בקול קורא המכוון גם לכישלון יש אפוא, בהכרח, גם ממד אבסורדי.

פרשנים ומבקרים מרבים להשתמש במונח "כישלון". לכאורה, בעלי תפקיד אלה שופטים את התוצאה הסופית, ולכן יכולים להשתמש במושג. אולם המבקר החיצוני נותר תמיד מנוכר לתחושה: הוא אינו חווה את הכישלון, אלא רק מקטלג כך את התוצאה. למעשה, נוכחנו שוב ושוב שעשייה אמנותית אינה מתאימה בדרך כלל לקיטלוג בלעדי בהצלחה או בכישלון.

נקודת המוצא של שנת התערוכות המתועדת בקטלוג זה היא התפיסה ש**כישלון** במה שמכונה "העולם האמיתי" יכול להתרגם ל**חזון** ב"עולם האמנות". כך, למשל, השתמש האמן אורי בצון בתערוכתו "קטום" בציורים שיצר בעבר ושסיימו את תפקידם כחומר גלם לבניית הר בחלל הגלריה. בפעולה הנובעת מחזון, העביר אותם האמן טרנספורמציה: מציורים מאובקים ומאופסנים לחייהם המחודשים כמיצב פיסולי.

דוגמה אחרת לשינוי התפיסתי ביחס למושגים **כישלון** ו**חזון** ביצירה האמנותית ניתן למצוא ביצירת שיבושים מכוונים במכניזם מוכר. ואכן, מקצת התערוכות שהצגנו לאורך השנה עוסקות במונחים הקרובים לשדה הסמנטי של "כישלון", כגון תקיעות, רפיסות ונכות.

כאשר עוסקים במכניקה, ניתן בדרך כלל להשתמש במונחים אבסולוטיים כמו "כישלון" או "הצלחה".

שנת התערוכות 2018 בגלריה אלפרד הוקדשה לנושא "**חזון וכישלון**". בקריאה פתוחה לקהל הרחב, הזמנו אמניות ואמנים, אוצרים ואוצרות, להציע הצעות לתערוכות ולאירועים תחת כותרת זו. מבין ההצעות נבחרו עשר תערוכות שהתייחסו אל הנושא מזוויות מסקרנות ומגוונות, שתי תכניות שהות אמנית ואירוע פרפורמנס.

ביקשנו לבחון את ההזדמנויות הגלומות במושג **כישלון** ולהפנות את הזרקור לתעוזה וללקיחת הסיכונים המשתמעות ממנו. כגלריה שיתופית, המבקשת מתחילת דרכה לאפשר הצגת אמנות בלתי מסחרית, שאפנו לקדם תערוכות הבוחנות את ההזדמנויות היצירתיות המקופלות ב**כישלון** ופועלות ב**מרחב שנפרש בין חזון לכישלון**, בערכים שאינם בינאריים.

למילה **חזון** יש כמה משמעויות קרובות: תפיסה של העתיד הרצוי; נבואה; חלום. בכל משמעויותיה, היא פורשת בתודעתנו אופק פתוח של אפשרויות. לעומתה, המילה **כישלון** מציינת היעדר ושליה: אי-השגת מטרה, סוף מוחלט, חריצת דין. הכתרת פעולה כ"**כישלון**" מצמצמת את המבט לנקודה אחת פטאלית. במקרה הטוב, הכישלון מוביל אותנו למחקר ולהפקת לקחים על הגורמים לו; במקרה הרע, הוא משתק ועוצר אותנו.

כישלון הוא מושג יחסי, שנגזר תמיד מאי-הלימה בין התוצאה לבין המטרה המקורית והמוצהרת. מעניין להבחין כי אף שקשה מאוד להיכשל במכוון, וקשה להתכונן נפשית לקראת כישלון, אפשרי בהחלט לדמיין אותו; למעשה, קל יותר לדמיין כישלון מאשר הצלחה. המושג **חזון** אמנם מרמז על דמיון, אך מניע לפעולות מציאותיות, ולכן ניתן להתייחס אליו כמושג אופרטיבי,

לאמנות יש יכולת להוסיף ממד של מבט-על, הן בתהליכי ההיווצרות שלה והן בתוצריה. דוגמה מובהקת לכך היא תערוכתם הזוגית של האמנים מיה פרי ועומר אבן פז LINK IN BIO. היצירות שבתערוכה זו עסקו בבדידות ובכמיהה לקשר בעולם הדיגיטלי ומתווך-המסכים שאנו חיים בו. פעולותיהם הכפייתיות של מושאי התערוכה האינטרנטיים והחייתיים, והפניית מבטיהם של האמנים אליהם-עצמם בעודם מתבוננים בתופעות חברתיות וכופים עלינו, הצופים, לקחת חלק בכך – כל אלה מבטאים היטב את התווך המורכב שהאמנות פועלת בתוכו: עשייה שהיא קונקרטי וסימבולית, מטאפורית וארס-פואטית, כפייתית וסלקטיבית כאחד. גם בעיסוק האמנותי בפוליטיקה, שבה החזון של האחד הוא הסיוט של האחר, הפנו כמה מהתערוכות מבט לאופני הייצוג, בעודן עוסקות בנושאים חברתיים. "המוזיאון הנייד לפליטות", שיצר רניי מזור, שימש כמנגנון נייד של הסברה, כחלק ממהלך אקטיביסטי שנועד להגביר את המודעות לסוגיית הפליטים בישראל ובעולם. השימוש האמנותי שעשה מזור בדיורמות איפשר לו להעביר ביקורת מבלי להתלהם, ולהזמין את הצופה להשתתף ולהתבונן.

מעניין להתבונן על מגוון התערוכות המאוגדות כאן במבט רטרוספקטיבי, מזוויות אלה ואחרות. הקטלוג שבידיכם נחלק לארבעה שערים מרכזיים: חזון וכישלון במעשה האמנות; חזון וכישלון במרחב הדומסטי ובראי מגדרי; חזון וכישלון במרחבים אוטופיים ודיסטופיים; וחזון וכישלון בשדה הפוליטי-חברתי. הקטלוג כולל גם מאמר מאת ד"ר בינה ניר על "כישלון הצלחה", שנכתב לפי הזמנתנו במיוחד בעבור קטלוג זה והמבוסס על עבודת מחקר מעמיקה שערכה. ולבסוף, החלטנו לכלול בשערים השונים קטעי שירה ופרוזה המוסיפים רבדים לדיון ומאירים את הנושא מזוויות אחרות. אנו מזמינות אתכם ואתכן לשוטט במרחב שיצרנו כאן, בתקווה שיעורר השראה להתנסות, לחלום, להזות, לטעות ולתהות.

בתערוכה הזוגית "מומנט", שיצרו אדר גולדפרב וענבר פרים, תיעל גולדפרב את ההיגיון הזה לפעולה אמנותית כשיצר מכונות בעלות "מום מולד": מתפקדות, אך לוקות בפגם אינהרנטי בפעולתן. ניתן לחשוב על עבודות אלה כמקרי בוחן: האם כאשר משנים את ההקשר, ניתן עדיין לדבר על כישלון, או שהמושג מתייתר והופך ללא רלוונטי. האמנים אינם מכחישים את הכישלון, אלא משתמשים בו, דרך יצירת היסט: הפיכה של נקודת תורפה למקור תנופה. בעוד שעבודותיו של גולדפרב גילמו בתוכן נכות, עבודותיו של מתן גולן, בתערוכת היחיד שלו *One Week*, עסקו בייצוגים של אין-אונות, וחגגו את המצבים הפתטיים שבהם האובייקט משווע לגבריות עשויה ללא חת, אך מצוי ברפיסות ובחרדת ביצוע.

האמנות יכולה לפעול כך וגם כך: בגילום הדברים (embodiment) או בייצוגם (representation), כל עוד היא שואלת שאלות על ה"מבחן" עצמו, על אמות המידה ועל שומרי הסף, ואז מרשה לעצמה להיפתח לכיוונים נוספים, שאינם לעומתיים אלא עוסקים ב"יש", באפשרות, בחזון. כזו היא התערוכה של ענבל הופמן *Flash Drive*, שיצאה למסע הרפתקאות דמיוני ופלאי במרווח שבין המטבח לסלון, בין ערמות הכביסה לכלים שבכיוור.

האמנות, במהותה, מחייבת עשייה; לכן היא מתנגדת למושג "כישלון". קשה להדביק לה תווית של כישלון גם בשל אופייה הגמיש והסובייקטיבי, הקשה לשיפוט ולהערכה, חרף המוסד המפותח של ביקורת האמנות. דוגמה לכך ניתן למצוא בתערוכה "אני הסתכלתי עלייך כשאת הסתכלת עליי", שבה יצרו נעה גינזבורג, ענת מרטקוביץ' וגידי גילעם שלושה מיצבים, בהתבסס על סקיצות שיצרו והחליפו ביניהם. מסירת הסקיצה לביצוע על ידי אמן או אמנית אחרים אילצה אותם להרפות מן השליטה בתוצאה, ולגלות סקרנות כלפי תהליכי העבודה של שותפיהם.

**חזון וכישלון
כמרחבים אוטופיים
ודיסטופיים**

סיפורים משונים / אופיר משרקי

האור יגדל ורוח תרחף מעל המים
מטמורפוזה פסיכוטית אך הכרחית
תלבש פנים
ואהיה אחד מיצורי הים המיתולוגיים
ואנשים יספרו עלי ספורים משנים
אופיע באגדות עם רחוקות
שמטרתן מגדרת מראש אך תוצאותיהן לא צפויות
אף אחד לא ישבח אותי כמו ששכחת

Plan B

נאווה ג'וי אוזן תמר שפר

אוצרת: רווית הררי

03.08.18-05.07.18

מדבריות אורבאניות וסוריאליסטיות הזרועות שרידים אדריכליים. האחת נמתחת במרחבים חוליים, האחרת משתרעת על פני שדות אספלט אינסופיים. בתנועה איטית נפרשים לעיני הצופה קשתות וגדרות אבן, שערים מחלידים, עמודים מעוטרים בכותרות משונות, סורגים היוצרים גלגלי ענק וחלקי מבנים עזובים שפאר עברם עוד ניכר בהם. זהו אוסף של עתיקות חֲרָבוֹת המייצר מרחב פוסט-אפוקליפטי עתידיני נטוש.

אוזן כמו מייצרת תפאורה לסרט שאין בו שחקנים, מרחב מומצא המשמש כרקע לסיפור חידתי שאינו נגלה לעין. אף שמרחביה המומצאים אינם מייצגים סביבות אמיתיות, הם מורכבים מפיסות של מציאות מקומית. הם בנויים מעשרות צילומים שצולמו במקומות שונים בארץ, רבים מהם באתרי בנייה ובשכונות חדשות הצומחות סביב אזור מגוריה של אוזן. הם מייצגים בעבורה את השינוי המואץ שעובר המרחב הישראלי, המתמלא בבנייה צפופה ואחידה לגובה המכלה כל חלקה טובה או ירוקה. אוזן מבודדת בצילומיה אלמנטים אדריכליים שונים, מטפלת בהם במגוון פעולות דיגיטליות, ומכינה אבני בנייה וירטואליות שמהן היא בונה מרחבים איטיים ומהפנטים. טכניקות אלו שונות מאנימציה ממוחשבת בכך שכל מרכיביהן צולמו במציאות; העבודות יוצרות לפיכך תחושה של מקום מוכר וממשי, ספק קדום ספק עתידיני, שניכרות בו השפעות של עיצוב סביבתי בסרטי מדע בדיוני. הקרנת הווידאו המחזורית וההדמיה של תנועת מצלמה איטית ומתמשכת יוצרות בסרטיה תחושה של תנועה רפיטיטיבית דמוית-חלום, אך גם של חוסר מוצא.

Plan B, תערוכתן המשותפת של תמר שפר ושל נאווה ג'וי אוזן, מורכבת ממיצבי וידאו ופיסול החולשים על חלל התצוגה כולו, מתערבים זה בזה ויוצרים יחד מרחב אדריכלי בדיוני, הנראה כאילו עבר טלטלה וננטש. זהו מרחב מדומיין המשדר ריקנות וניכור, שעל פני השטח נראה נעדר חיים. נותרו בו שרידים עזובים, עקבות לאסון, לצד חללים שניתן לראות בהם הצעות למחסה או דרכי מילוט.

התערוכה היא שלב נוסף בעיסוקן המתמשך של האמניות ביצירת נופים מומצאים ופנטסטיים ככלי לביטוי תהליכים פסיכולוגיים וחברתיים, וכדרך לבטא את תובנותיהן על המציאות המשתנה סביב. הנופים האדריכליים שהן בוראות הם מראה ומטאפורה של החוויה האנושית העכשווית. הם אינם מייצגים מקום ממשי, אלא מתארים יותר מכל סביבה מנטלית, אקלים רגשי שעולות ממנו תחושות של איום וחרדה. שתי האמניות רואות בפנטזיה אדריכלית אמצעי להארת צדדים שונים במציאות שבה הן חיות, אך הן עוסקות בנושא בטכניקות ובאופנים שונים. **תמר שפר** היא פסלת ורשמת היוצרת מיצבים גדולים ומרובי פרטים, ואילו נאווה ג'וי אוזן היא אמנית וידאו המתמחה ביצירת קולאז'ים דיגיטליים המבוססים על חלקי תצלומים. למעשה, שתיהן פסלות העושות שימוש בסוגי מדיה שונים כדי לברוא מקומות חדשים: האחת בטכניקות ידניות עמלניות ולואו-טקיות במפגיע, והאחרת באמצעות כלים טכנולוגיים ודיגיטליים.

פנורמות הווידאו של **נאווה ג'וי אוזן** נפרשות על קירות הגלריה זו לצד זו, ומתארות מעין טריטוריות

כוונותיהן של האמניות: ייתכן שקיום פנימי, מוצנע ומסתגר מציע תוכנית מחיה חלופית, אולי היחידה האפשרית, נוכח תחושות הסכנה, האיום והחרדה המנשבות בחוץ.

רווית הררי

בעוד שנאוה אוזן נוקטת שיטות טכנולוגיות מתקדמות, תמר שפר עושה שימוש בעבודת יד עמלנית וסיזיפית. היא מנסרת, צובעת, לשה ומדביקה, עובדת בנייר, בעץ ובבטון ויוצרת מקום המושגת בראש ובראשונה על חוויה חושית חומרית. מערך של צינורות אפורים מתפתל לאורך קירות הגלריה ופולש אל לב החלל. רוב הצינורות נמתחים בשתיקה, אטומים ואילמים, אך מתוך כמה מפתחים בוקעים אותות חיים – סאונד, אורות, תנועה קלה. הצצה פנימה אל הפתחים המוארים מגלה אדריכלות פנימית חידתית, המעלה על הדעת עולם פנימי שהעין אינה רואה, חיים שלמים הרוחשים מתחת לפני השטח. הצינורות המצופים בבטון נדמים לצינורות מים או ביוב, אך אלמנטים אורגניים המתערבים בהם מעניקים להם גם תחושה גופנית, כאילו היו מערכת כלי דם המסתעפת בתוך גוף שהחיים נטשו אותו. גם בעבודותיה הקודמות יצרה שפר מערכים של רשתות הנעים בין המכני לביולוגי, אך בעבודה זו נעה שפר מן החוץ פנימה. רשת הצינורות נותרת אטומה ובלתי נגישה, ורק הפתחים משמשים כרמז למה שמתרחש בתוכה, נסתר מן העין; מזמינים להתבוננות פנימה, פיזית ומטאפורית כאחד, ומעלים שאלות הנותרות חסרות מענה על המתרחש בתוכם ואף מעבר להם.

מבנה הגלריה הייחודי, הכולל חדר פנימי קטן, סגור ונמוך תקרה, זוכה לטיפול נפרד המהדהד את מהלך ההתכנסות פנימה: מבעד לפתחו נשקפים סימני חיים, ספק מכונות ספק יצורים מוזרים, המותירים את השאלה בלתי פתורה. ואולי שם התערוכה, Plan B, עשוי לשפוך אור על

תמר שפר, "תא שטח", מראה הצבה חלקי, טכניקה מעורבת, 2018
נאוה ג'וי אוזון, "רובע האמנים", פרט מתוך הצבת וידאו רב-ערוצי, 2018

למעלה: נאווה ג'וי אוזון, "רובע האמנים", פרט מתוך הצבת וידאו רב-ערוצי, 2018
משמאל: תמר שפר, "תא שטח" (פרט ממיצב), טכניקה מעורבת, 40/40/60 ס"מ, 2018

תמר שפר, "תא שטח", מראה הצבה חלקי, טכניקה מעורבת, 2018

גלריה אלפרד חזון וכישלון 2018

חברי/ות גלריה אלפרד:

יעל בן שלום, דפנה גזית, דביר כהן-קידר, עדי לוי, גידי סמילנסקי, יעל עמית, נטע-לי פלדסמן, שירה קמרד, טליה רז, רותם ריטוב, ליאור שור

הפקת הקטלוג:

עיצוב: עדי לוי / VAZA

צוות הפקה: עדי לוי, ליאור שור וטליה רז

אוצרות שנת התערוכות: ליאור שור וטליה רז

צילום: דפנה גזית, תומר שכטר ("פלאש דרייב"), רניי מזור ("מוזיאון לפליטות"), טל ניסים ("One Week")

עריכת לשון: שלומית עוזיאל

תודות:

ד"ר בינה ניר, הדס גלעד, שי שניידר-אילת, רעואל שועלי, שיח'ה חילוה, אופיר משרקי, מוהנה ון דן
קרוננברך, רן הכהן, מגזין גרנשה, משרד התרבות והספורט, עיריית תל-אביב-יפו

**הקטלוג מוקדש לאמניות ולאמנים, לאוצרות ולאוצרים, לחברות ולחברים, לקהל המבקרים ולכל מי
שהשתתף, תמך וליווה את התערוכות בשנה זו.**

www.alfredinstitute.org / אלפרד - מכון שיתופי לאמנות ולתרבות

© כל הזכויות שמורות לאלפרד - מכון שיתופי לאמנות ולתרבות (2019)

אלפרד

מכון שיתופי לאמנות ולתרבות

